

Vene nimede kirjutusviisi kirevusest

Peeter Päll

Eesti Keele Instituudi juhtivkeelekorraldaja

Eesti Keele Instituudi keelenõuandest on küsitud, miks on vene nimede kirja-pilt viimasel ajal nii kirev ja „kas siis reegleid enam polegi“.

Reeglid kehtivad endiselt, ent nende rakendus on mõnel juhul takistatud. Lühidalt öeldes võib kirevuseks olla kolm põhjust: 1) nimekandja soov; 2) kodakondsusest tingitud kirja-pilt; 3) subjektiivne eelistus. Vaatleme neid kolme lähemalt.

Nimekandja soov

Kuigi vene-eesti tähetabel on meil pärit 1926. aastast ja on seega traditsiooniline, anti sisuliselt kohe pärast taasiseseisvumist vene nimega kodanikele õigus valida n-ö Eesti ja rahvusvahelise kirjutustava vahel. St eeldati, et kui inimene ei soovi miskipärast end eestipärasesse rüüsse lasta panna, võib ta oma nime kirjutada rahvusvahelise süsteemi kohaselt. Viimaseks valiti ÜRO kohanimekorralduskonverentsil 1987. a Montréalis heaks kiidetud süsteem, mis, tõsi küll, kehtib kohanime puhul. Selle eeliseks – mõne jaoks kindlasti ka puuduseks – on asjaolu, et see ei tugine mingi kindla keele õigekirjale, vaid lähtub slaavi keeltes tuntud tähtedest, sealhulgas ч (ч), ш (ш), ж (ж), у (у). See nn tabel 2 ei ole praktikas leidnud kuigi palju kasutamist. Seeasemel tugevnes aegamööda surve inglispärase kirjaviisi saamiseks oma nimesse, nt Malyshev (Мальшев), Yevgeniy (Евгений). Inglispäraseid süsteeme on mitmeid ja arusaadavalt tekkis segadust juurde. Venemaal endal kehtis 1997. aastani prantsuspärane süsteem, seal edasi jõuti kehtestada kaks inglispärast süsteemi (1997, 2010) ning lõpuks, 2013. a jõustati ICAO (Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni) süsteem, mis põhijoontes on küll inglispärane, nt ch (ч), sh (ш), zh (ж), kh (х), ent seal on ka üksikuid prantsuspäraseid jooni, nt я edasiandmine *ia-ga*, ю edasiandmine *iu-ga*.

Kuivõrd igapäevaelus tuli sageli ette olukordi, mille puhul sama perekonna liikmed kandsid sama nime eri kirja-pildiga, oli neil keeruline välismaa, vahel ka Eesti ametiisikule tõestada sugulust või abielu. Samu arusaamatusi esines ka teiste ümberkirjutustabelitega keelte puhul, nt ukrainlastel, valgevenelastel. Et neid üsnagi elulisi probleeme vähendada, sai Eesti siseminister 2016. a õiguse kehtestada põhimõtte, et kui nimi on muukeelne ja sellel keelsusel on oma lähteriik, nt vene nimedel Venemaa, siis saab Eestis rakendada selles riigis ametlikult kehtivaid tähetabeleid. 2016. a juunis ta seda tegigi Armeenia, Ukraina, Valgevene ja Venemaa ametlike tähetabelitega¹. Seega tekkis vene nimedega isikutel õigus rakendada ka kolmandat meetodit, ICAO süsteemi oma nime kirjutamiseks. Oluline on siinkohal rõhutada, et see õigus kehtib keeleliselt vene nimede puhul, sõltumata nimekandja rahvusest.

¹ Siseministri 20. juuni 2016. a käskkiri nr 1-3/93 „[Tähetabelite heakskiitmine](#)“.

Niisiis on vene nimega isikul võimalus valida kolme kirjutusviisi vahel. Ärgem küsigem, kas see on hea või halb, nimede kandjate endi meelest on see vajalik olnud. Me ei ole muide ka eesti perekonnanimede ortograafias suutnud korda majja lüüa, sest meil on kõrvuti nii Kingissepp, Kingissepp kui ka Kingissep, Lepik ja Leppik, Subi ja Subbi.

Kodakondsusest tingitud kirjapilt

Siin on jutt lühike, sest üldpõhimõttena võtame teise riigi kodaniku nime tema kehtivast dokumendist ega rakenda omalt poolt mingeid lihtsustusi, teisendusi vms. Seega Vene kodanikud on meil ametlikult rahvastikuregistris kirjas nii, nagu nad on Vene passis. Ei ole mõeldav, et me teeksime vene nimedega inimestele mingeid erisusi, nõuaksime neilt näiteks ainult ühe tabeli järgimist vms. Vene nimega kodanikke on Armeenias, Kasahstanis, Moldovas, Tadžikistanis ja mujal, sisuliselt kogu maailmas. Lohutuseks võib veel öelda, et vahest araabia nimede kirjapildi kirevus on veelgi suurem, vrd Muḥammad, Muhamed, Mohamed jne, kui tuua näiteks kõige tuntum nimi.

Subjektiivne eelistus

Siin-seal on kuulda olnud arvamusi, nagu senine vene-eesti tabel enam ei kehtikski, nagu tuleks vene nimesid kirjutada „rahvusvaheliselt“, mõeldes selle all inglispärast kirjutamist. Selle koha pealt saame küll ise midagi ära teha, rõhutades, et traditsiooniline kirjutusviis kehtib ja suuremat osa vene nimesid maailmas tuleb kirjutada selle järgi.

Kirevus puudutabki rohkem neid nimesid, mille kandjad elavad Eestis, kas või lühikest aega. See ei peaks puudutama Eestisse tulevaid külalisesinejaid, Eestis teoseid avaldavaid autoreid jt, kelle suhe Eesti dokumentide ja rahvastikuregistriga jääb üürikeseks või lausa olematuks.

Rahvastikuregistrisse kantakse isiku ametlik nimi. On mõeldav, et mitteametlikus kontekstis võime ka ametliku nime teisendada vene-eesti tabeli kohaseks, nt kirjutades Mihhaili asemel Mihhail. Sellega tuleb siiski olla ettevaatlik, sest üldiselt oleme harjunud, et kasutatakse nime, mis on ka passis.

Saame ise ära teha selle, et traditsiooniline süsteem jääks edaspidigi põhisüsteemiks, kuid anname endale ka aru, et kõik pole meie võimuses. Võime üksnes nentida, et on kaks nimede korrastamise põhimõtet: maakaardi põhimõte ja telefoniraamatu põhimõte. Esimesel juhul teeme kõik selleks, et kaardil kõrvu olevad kohanimed oleksid ühtses süsteemis. Vahel teevad kartograafid maailma ilusamaks, kui see on, korrastades nt araabia nimede esitust hoolimata kohalikust tavast. Teisel juhul seisavad kõik nimevariandid, nt Akkermann, Akkerman, Akermann, Akerman, Ackermann ja Ackerman, sõbralikult kõrvuti, ütlemata isegi seda, milline neist on kõige õigem.

Vt ka EKI teatmikust „[Vene nimed](#)“, „[Vene-eesti tähetabel](#)“, „[Vene-ladina tähetabel](#)“ ja „[Vene teisendustabel](#)“.